

JINDŘICHŮV HRADEC JAKO SOUČÁST PRAŽSKÉ DIECÉZE

Zdejší jindřichohradecká římskokatolická farnost až do 31.12.1785 spadala pod pravomoc pražského arcibiskupa.

Kdy mezi obyvateli zdejší nehostinné a proto i řídcce osídlené krajiny, kteří sem přišli snad někdy v 9. století, začalo být hlásáno křesťanství a s tím i vzdělanost, kultura a morálka, přesně nevíme. Nevíme ani, jestli to byli kněží z biskupství pasovského, či z biskupství pražského (zřízeno v roce 973), nebo z Moravy, žáci a následovníci sv. Cyrila a Metoděje. Archeologické průzkumy však prokázaly, že na skále nad soutokem řeky (Nežárky) a potoka (Hamerského), vytékajícího z rybníka (Vajgar), existovalo v 10. století slovanské knížecí hradiště a ve 12. století bylo již také osídleno okolí dnešního kostela sv. Jana Křtitele. Z roku 1220 pochází nejstarší písemná zpráva o existenci „nového hradu“ (Novum castrum), který vznikl již někdy před tímto letopočtem, a v jehož nejstarší románsko-gotické části byla zřízena i hradní kaple. Musel zde tedy tehdy být i katolický kněz, zřejmě jako zaměstnanec Jindřicha Vítkovce, zakladatele hradu i rodu pánů z Hradce, nejstaršího syna Vítka z Prčice. Pod hradem vzniká tržní osada, která s rostoucím počtem křesťanského obyvatelstva se rychle zvětšuje a v jejím rámci je stavěn na náklady hradeckého feudála Jindřicha i kostel, jehož lokalizace je dodnes značně nejistá. Kostel snad po nějaký čas byl Jindřichovým majetkem a tak ten si k němu přisvojoval také dispoziční právo. A jako neznáme přesné datum vzniku sídelního útvaru v podhradí, proměňujícího se ve středověké poddanské město, neznáme ani přesné datum vzniku zdejší římskokatolické farnosti, která ležela na území pražské diecéze. Asi ani nikdy nebyla vydána nějaká její zřizovací listina. Víme však, že někdy před rokem 1237 povolává Jindřich Vítkovec do osady pod hradem kněze z řádu Německých rytířů, tomuto řádu, který zajišťoval i kolonizaci zdejší krajiny, uděluje patronátní právo k farnímu kostelu a zavazuje bratry k provozování špitálu. Kněží z řádu Německých rytířů se tak, zřejmě se souhlasem pražského biskupa Jana II. (1227-1236) nebo jeho nástupce Bernarda (1236-1240), stávají prvními duchovními správci – faráři jindřichohradecké římskokatolické farnosti.

Smyslem níže uvedeného textu není popisovat historii této farnosti, ale všimnout si pouze těch některých momentů, které bezprostředně souvisí s pražským (arci)biskupstvím. Nejedná se tedy o nějaké souvislé dějepisné vypravování, ale o tučně vytištěné letopočty opatřené příslušným vysvětlujícím komentářem.

Když Oldřich II. z Hradce založil a nadal kapli svatého Diviše, posvětil ji 25. pražský biskup Tobiáš z Bechyně (1279-1296) a zemský komtur řádu Německých rytířů Jindřich z Pieru se v listině z 13.10.**1293** zavázal, že po smrti notáře a kaplana Theodorika budou řádoví kněží v kapli sv. Diviše konat bohoslužby. A v této latinsky psané listině je poprvé také farnost Jindřichův Hradec označena jako město (...civitas Novaedomus parochia...).

Oldřich III. z Hradce se listinou z 18.11.**1338** zřekl pro sebe a své potomky kněžské „odúmrtí“ ve prospěch kostelů. Dříve totiž platilo, že pokud kněz zemřel bez závěti, propadala celá jeho pozůstalost feudálovi. Toto Oldřichovo velkorysé gesto potvrdil a schválil 25.5.**1364** první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (1344 -1364). Pražské biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství papežskou bulou z 30.4.1344.

10.12.**1397** uděluje arcibiskup Olbram (Volfram) ze Škvorce (1396-1402) odpustky těm, kteří litují svých hříchů, vyzpovídají se a pomodlí se před vyjmenovanými hradeckými oltáři. *(Odpustky neznamenají odpuštění hříchů, ale pouze na základě vykonání předepsaného dobrého skutku za přesně definovaných podmínek prominutí časných trestů za hříchy před tím již při zpovědi odpuštěné)*

V roce **1399** jsou udělovány odpustky ve spojitosti s nově postaveným špitálem za rybníkem (dnes za vajgarským mostem u sv. Alžběty) těm, kdo pomohou stavět nebo finančně přispějí a to 17.4. pražským pomocným biskupem Janem, 19.4. arcibiskupem Olbramem a 30.4. pomocným biskupem Mikulášem. Doklad o založení špitálu pro 6-8 chudých má datum 23.6 1399 a tuto zakládací listinu špitálu potvrdil arcibiskup Olbram (Volfram) ze Škvorce

7.2.**1401**. Arcibiskup Konrád z Vechty (1413-1421) uděluje 6.5.**1414** odpustky těm, kteří finančně přispějí na výzdobu špitální kaple.

Na základě předchozího povolení od papeže Sixta IV., krále Matyáše a administrátora pražského arcibiskupství Hanuše z Kolovrat (v letech 1421-1561 nebyl jmenován arcibiskup) byla 3.6.**1478** sepsána nadační listina a pak hned započato nákladem Jindřicha IV. z Hradce se stavbou františkánského kláštera s kostelem sv. Kateřiny na Novém městě.

Bylo to v době nábožensky značně pohnuté, kdy v českých zemích vedle římských katolíků, zastávajících přijímání pod jednou způsobou - chleba (hostie) a řízených arcibiskupskou konsistoří, žili i následovníci husitů,

utraquisté, hlásající nutnost přijímání pod obojí způsobou, tedy chleba a vína. Jejich samostatná husitská konsistoř, jako řídicí složka utraquistických kněží, byla v roce 1478 reorganizována v tak zvanou „dolejší konsistoř“ se sídlem v pražském Karolinu (bude o ní ještě dále zmínka) a jejich hlavním kostelem byl Týnský chrám na Staroměstském náměstí.

Když v roce 1561 byl po 140 letech opět jmenován pražský arcibiskup, přechodně se zlepšila situace katolické církve. V té době bylo těžko sehnat řádného faráře i na dobrou faru, jako byla fara Hradecká, jedna ze čtyř nejbohatších far v Čechách. A proto Jáchym z Hradce vede v roce **1564** korespondenci s arcibiskupem Antonínem Brusem z Mohelnice (1561-1580) a městskou radou o obsazení jindřichohradecké fary.

Podle nařízení Tridentského koncilu se občas konaly kněžské schůze, tak zvané konvokace duchovních. V roce **1569** se taková schůze konala za přítomnosti arcibiskupa Antonína Brusa v Jindř. Hradci v refektáři františkánského kláštera. Z rozhodnutí téhož arcibiskupa se od roku **1570** hradečtí faráři trvale stávali děkany kraje Chýnovského. Do starobylého Chýnovského děkanátu, který byl organizačním mezistupněm mezi jednotlivými farnostmi a biskupstvím, patřil Jindř. Hradec od nejstarších dob.

7.9.1576 navštívil Jindřichův Hradec arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice a posvětil zde rozšířený hřbitov okolo kostela svatého Václava.

V roce 1582 nechal Adam II. z Hradce za městem směrem k Jarošovu zřídit nový hřbitov, neboť v té době již hřbitov okolo farního kostela Panny Marie a u kostela sv. Václava nedostačovaly. Když v roce **1584** projížděl Jindř. Hradcem arcibiskup Martin Medek z Mohelnice (1581-1590), nařídil, aby P. Diviš Nepomucký, zdejší farář s titulem děkan, tento nový hřbitov církevně požehnal. Adam II. z Hradce také vydal povolení na hřbitově vystavět kostel, zasvěcený Nejsvětější Trojici. Jeho stavba probíhala v letech 1590-1594 a financovali ji především bohatí měšťané utraquistého vyznání (podobojí), ale i někteří katolíci. Všichni potom kostel využívali ke svým bohoslužbám.

17.6.1595 navštívil Jindř. Hradec arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1593-1606) a za jeho předsednictví se na zámku konala schůze kněží Chýnovského děkanátu, které se poprvé také účastnili hradečtí jezuité. Ti do Jindř. Hradce přišli v roce 1594, kdy na ně Adam II. z Hradce také převedl patronátní právo ke všem kostelům na svém panství, což v pozdější době vyvolalo mnoho nepříjemných sporů.

Arcibiskup Zbyněk Berka v roce **1605** povolil, aby ve hřbitovním kostele Nejsv. Trojice mohla být několikrát do roka sloužena mše, ale jen na přenosném oltáři. Téměř bezkonfliktní užívání kostela jak utraquisty, tak katolíky, skončilo v roce 1607.

Na svátek sv. Václava (28.9.) **1605** se za předsednictví arcibiskupa Zbyňka Berky konala v Praze za velké účasti kněží synoda pražské arcidiecéze, které byl přítomen i jindřichohradecký děkan Jan Skultěty.

A pak postupně nastala doba velké náboženské nesnášenlivosti, tehdy český utraquismus postupně přecházel do luterského protestantismu, začal se radikalizovat a utiskovat katolíky. Vyvrcholilo to 23.5.1618, kdy byl majitel hradeckého panství a císařský místodržitel Vilém Slavata svržen se svými spolupracovníky z okna pražského hradu. Došlo k českému povstání, bratrovražedné válce, která skončila 8.11.1620 bitvou na Bílé hoře a začala těžká doba pro vzbouřené utraquisty v rámci rekatolizace země. A jak to bylo v Jindř. Hradci?

V roce **1609** se dovolává hradecký děkan Šebestián Vaněk pomocí pražského arcibiskupa Karla Lemberka (1607-1612) v záležitosti svého hmotného zabezpečení a 9.4. téhož roku žádá arcibiskupa o zásah proti neposlušnému kaplanovi. V roce **1612** podává zdejší děkan Jiří Rudolf Tranquillus z Kronberka arcibiskupovi Janu Lohelioví písemnou zprávu o náboženské situaci v J. Hradci, z 26.2.**1614** existuje dopis, v němž děkan Tranquillus žádá arcibiskupa o povolení při zpovědi rozhřešovat hříchy spojené s kacírstvím. V začátku roku **1619** žádají hradečtí protestanté dolejší pražskou utraquistickou konsistoř o vyslání kazatele, který do J. Hradce 10.5.1919 skutečně přišel a protestančtí utraquisté obsadili nejen hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice, ale i hlavní kostel farní a katolíky trpěli jen v kostele sv. Jana Křtitele.

A dostáváme se k významnému arcibiskupovi Vojtěchu Arnoštu kardinálu Harrachovi (1623-1667), který měl k Jindř. Hradci poměrně blízký vztah. Jednak zde v letech 1606-1610 studoval na jezuitském gymnasiu, jednak byl strýcem držitele panství Adama Pavla Slavaty. V roce **1625** navštívil již jako arcibiskup J. Hradec, kde 5.9., po čtyřiceti letech, uděloval svátost biřmování, 6.9. posvětil tři oltáře ve františkánském kostele sv. Kateřiny a v klášterní chodbě nově postavenou kapli sv. Barbory, dále ještě 8.9. slavně posvětil hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice a v něm tři oltáře. Kardinál Harrach byl zastáncem nenásilné a ohleduplné rekatolizace.

Za připomínku jistě stojí, že i v papežské zakládací bule jindřichohradeckého proboštví z 18.8.1625 je uvedeno, že Jindřichův Hradec patří do pražské diecéze.

V roce 1631 provedl arcibiskup kardinál Harrach nové organizační rozdělení pražské diecéze a tak jindřichohradecký probošt ThDr. Ondřej Bartoloměj Fisírek byl jmenován v Bechyňském kraji vikářem jindřichohradeckého vikariátu.

22.7.1632 pražský pomocný biskup Šimon Brosius (Brož) posvětil nově postavený jezuitský kostel sv. Máří Magdalény, jak to zde hlásá nápis nad vchodem do sakristie.

V roce 1633 nechal probošt Fisírek vymalovat proboštský chrám a na klenbě vedle jiných erbů byl vymalován i erb pražského arcibiskupa Harracha.

Není bez zajímavosti, že když v roce 1647 vyšel kancionál Adama Michny z Otradovic nazvaný „Česká mariánská muzika“, tento zdejší slavný rodák, který se s arcibiskupem Harrachem jistě znal ještě z dob jeho studia na hradeckém jezuitském gymnasiu, mu tuto svoji sbírku dedikoval.

Probošt Jan Pusch, jako vikář, v roce 1650 podával arcibiskupovi Harrachovi písemné zprávy o náboženské situaci ve vikariátu. Ještě v roce 1659, naposledy, navštívil kardinál Harrach Jindř. Hradec, provedl vizitaci a uděloval biřmování.

8.1. 1672 potvrdil a schválil arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka (1669-1675) tak zvanou „majální fundaci“, což byly každoroční zádušní mše za rod Slavatů.

Během 17. i 18. století probíhalo mnoho někdy až bouřlivých sporů mezi jindřichohradeckými probošty, jako řádnými faráři zdejší farnosti a jezuiti, kterým bylo vrchností neuváženě uděleno patronátní právo ke kostelům a z toho titulu si osvojovali moc rozhodovat i o kostele farním v Jindř. Hradci. Mezi probošty, kteří museli tvrdě hájit svá farářská práva a často se dovolávali pomoci pražského arcibiskupa (písemné zprávy z let 1675, 1683, 1684, 1695, 1696, 1714), vynikli zejména cizinci Jeroným Altan de Pozzi (1670-1695) a Pankrác Quinodo (1710-1729). O stavu zdejší farnosti mnoho vypovídají odpovědi proboštů z 10.10.1677 a 17.11.1697 na 42 otázek arcibiskupské konsistoře, které byly poslány do Prahy.

Na příkaz arcibiskupa Františka Ferdinanda Künburga (1711-1731), tak jako v celé diecézi, i v Jindř. Hradci, kde to bylo ve dnech 13. až 15.11.1729, probíhaly okázalé oslavy svatořečení sv. Jana Nepomuckého.

Kuriozní byl spor probošta Jana Kristiana Khuna s jezuiti o stavbu školy na dnešním Zákosteleckém náměstí (Kozí plácek), do kterého v letech 1735 – 1740 také zasahoval pražský arcibiskup a jeho konsistoř.

V letech 1744-1746 byl v J. Hradci proboštem Emanuel Arnošt Valdštýn, který byl v roce 1756 jmenován pomocným biskupem pražským a potom r. 1759 biskupem litoměřickým. Zde je možno připomenout, že nejen arcibiskup kardinál Harrach byl studentem jindřichohradeckého jezuitského gymnasia, ale i další dva studenti: v letech 1636-1644 Martin Kemling a v letech 1644-1648 Tomáš Pešina z Čechorodu se později stali pražskými pomocnými biskupy.

1.8.1757 navštívil Jindř. Hradec pomocný biskup pražský Antonín Vokoun a provedl slavnou instalaci probošta Šimona Antonína Jandery a hned rok na to, v srpnu 1758 navštívil J. Hradec druhý pomocný biskup pražský a zdejší bývalý probošt Emanuel Arnošt Valdštýn, pobyl zde osm dní, během nichž uděloval biřmování a provedl vizitaci farnosti.

A poslední, do čeho se pražská arcibiskupská konsistoř ještě nešťastně „namočila“ a nechala tak po sobě nepěkný dojem, byl hrůzný nápad josefinskými reformami poznamenaného zdejšího probošta Prokopa Benedikta Hennigera z Eberku, totiž, nechat otevřít panskou hrobku pod presbytářem proboštského kostela, prodat cínové rakve, ve kterých byly uloženy pozůstatky zdejších feudálů a ze získaných peněz nechat postavit nové varhany. Není třeba se divit tomu, že tento hyenismus schválily správní úřady rakouského c. k. mocnářství. Je však zážející, že také bohužel pražská konsistoř, načichlá nápady císaře Josefa II., k této hanebnosti udělila výnosem z 1.12.1783 své svolení. K otevření hrobky a prodeji rakví skutečně došlo již v lednu 1784, varhany byly pak postaveny, ale dlouho nehrály, neboť 19.5.1801 při požáru města a kostela shořely.

Papežskou bulou z 20.9.1785, která vešla v platnost 1.1.1786, byla zřízena českobudějovická diecéze, jejíž součástí byla i významná jindřichohradecká farnost. Shrňme-li výše uvedené a budeme-li zcela hypoteticky považovat za ustavení zdejší římskokatolické farnosti rok 1230, pak Jindřichův Hradec patřil do pražské diecéze rovných 555 let a pod českobudějovické biskupství letos spadá 224 let.

Ing. Karel Bajer